

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Kehittämishanke

Turvallinen oppimisympäristö ammatillisessa koulutuksessa

Hatakka, Tuija
Nyberg, Rhea

Työn ohjaaja Harri Kukkonen
Tampere 11/2009

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Opettajankoulutuksen kehittämishanke

Hatakka, Tuija; Nyberg, Rhea
Minkälainen on turvallinen oppimisympäristö ammatillisessa koulutuksessa?
32 sivua + 2 liitesivua
Marraskuu 2009
Työn ohjaaja Harri Kukkonen

TIIVISTELMÄ

Kehittämishankkeessa tutkimme opettajan näkökulmasta minkälainen on turvallinen oppimisympäristö ammatillisessa oppilaitoksessa. Opettajan näkökulman kautta kuvasimme myös jonkin verran opiskelijaa. Tutkimuksessamme jaoimme oppimisympäristön neljään osa-alueeseen: fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen.

Hyvä oppimisympäristö tukee opiskelijan oppimista. Hyvässä oppimisympäristössä on hyvä ja turvallinen olla, oppia ja työskennellä. Hyvä oppimisympäristö tarjoaa tasavertaiset mahdollisuudet opiskelijoille valmistua toimimaan tulevaisuuden yhteiskunnassa. Ammatillinen koulu oppimisympäristönä kohtaa tänä päivänä paljon monenlaisia haasteita yhteiskunnan muuttuessa. Tutkimme minkälaisen fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja pedagogisen oppimisympäristön ammatillisen oppilaitoksen opettaja kokee turvalliseksi nyky-yhteiskunnassa.

Tausta- ja teorian tietoa tutkimuksellemme etsimme aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta.

Ajankohtaista käytännön tietoa tutkimukseemme hankimme ammatillisen oppilaitoksen opettajaopiskelijoille tehdyllä kyselyllä. Teorian tietoa ja kyselytulosten analyysia vertaamalla teimme johtopäätöksiä nykyhetken turvalliselle oppimisympäristölle asetettavista ominaisuuksista ja vaatimuksista.

Ryhmämme etuna tutkimusta tehdessä oli se, että molemmilla ryhmäläisillä on kokemusta aikuiskoulutuksesta yritysmaailmassa. Turvallinen oppimisympäristö opettajan näkökulmasta oppilaitosympäristössä oli aiheena molemmille uusi ja mielenkiintoinen, koska olimme koulumaailmassa kokeneet oppimisympäristön lähinnä oppilaan näkökulmasta. Uskoimme kuitenkin, että myös samoja fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia ja pedagogisia vaatimuksia ja ominaisuuksia sisältyy näihin erityyppisiin oppimisympäristöihin.

Tavoitteenamme oli selvittää vastaus kysymykseen, minkälainen on turvallinen oppimisympäristö ammatillisessa oppilaitoksessa opettajan näkökulmasta katsottuna. Konkreettisena tuloksena tutkimuksestamme syntyi turvallisen oppimisympäristön ominaisuudet ja vaatimukset sisältävä huoneentaulu, jonka voi sijoittaa jokaiseen oppimisympäristöön muistuttamaan hyvästä ja turvallisesta oppimisympäristöstä.

Asiasanat: turvallisuus, oppimisympäristö, ammatillinen koulutus, opettajan näkökulma

Sisällysluettelo

1 Johdanto	4
2 Oppimisympäristö	6
2.1 Oppimisympäristön osa-alueet	7
2.1.1 <i>Fyysinen oppimisympäristö</i>	8
2.1.2 <i>Sosiaalinen oppimisympäristö</i>	8
2.1.3 <i>Psyykkinen oppimisympäristö</i>	9
2.1.4 <i>Pedagoginen oppimisympäristö</i>	10
3 Aikamatka oppimisympäristöön	11
3.1 Klassiset käsitykset ja ihanteet oppimisympäristöstä	12
3.1.1 <i>Fyysinen oppimisympäristö historian näkökulmasta</i>	13
3.1.2 <i>Psyykkinen oppimisympäristö historian näkökulmasta</i>	14
3.1.3 <i>Sosiaalinen oppimisympäristö historian näkökulmasta</i>	15
3.1.4 <i>Pedagoginen oppimisympäristö historian näkökulmasta</i>	16
4 Tutkimuksen toteuttaminen	18
5 Kyselyn tulosten tarkastelua ja havaintoja	20
5.1 Käsite oppimisympäristö	20
5.2 Turvallisen fyysisen oppimisympäristön määrittelyä	21
5.3 Turvallisen sosiaalisen oppimisympäristön rakentuminen	23
5.4 Turvallisen psykologisen oppimisympäristön osatekijöitä	24
5.5 Määritelmiä turvallisesta pedagogisesta oppimisympäristöstä	25
5.6 Turvallisen oppimisympäristön olemus	26
5.7 Turvallisen opetusympäristön edellytyksiä	26
7 Yhteenveto	30
Lähteet	32
Liite 1: Kyselylomake	33

1 Johdanto

Sisäisen turvallisuuden ministeriryhmä kokoontui tänään perjantaina 13.2.2009 sisäasiainministeri Anne Holmlundin johdolla käsittelemään hallinnonalojen käynnistämiä toimia Jokelan ja Kauhajoen kaltaisten väkivallanteiden ennalta ehkäisemiseksi, varautumisen parantamiseksi ja jälkihoidon tehostamiseksi. Toimenpiteitä on käynnistetty yhteensä noin 115. (Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivut.)

Kehittämishankkeemme tavoitteena on löytää vastaus kysymykseen: Minkälainen on turvallinen oppimisympäristö ammatillisessa koulutuksessa? Aihe on hyvin ajankohtainen jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassamme. Suomessa on viimeisen vuoden aikana tapahtunut kaksi täysin odottamatonta väkivallantekoa oppilaitoksissa, toinen lukiossa Jokelassa ja toinen ammatillisessa oppilaitoksessa Kauhajoella. Nämä tapahtumat ovat vaikuttaneet voimakkaasti jokaisen koulun ja oppilaitoksen arkipäivään halusimme tai emme. Aloitimme kehittämishankkeemme tekemisen kouluväkivallan näkökulmasta, mutta muutimme aiheen käsittelemään laajemmin oppimisympäristön turvallisuutta. Olemme jakaneet oppimisympäristön neljään osa-alueeseen: fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen. Tarkastelemme oppimisympäristön turvallisuutta lähinnä opettajan näkökulmasta, jonka kautta kuvaamme jonkin verran myös oppilaan näkökulmaa. Kehittämishankkeen empiirisessä osassa kohdistimme kyselytutkimuksen turvalliseen oppimisympäristöstä opettajaopiskelijoille, jolloin saimme samalla vastauksiin sopivasti sekä opettajan että oppilaan näkökulmaa.

Tutkimuksemme koostuu kuudesta pääluvusta. Luku 1 johdattaa lukijan aiheen piiriin ja tutustuttaa tutkimuksemme lähtökohtiin. Johdantoon olemme keränneet tietoa erilaisista oppimisympäristöistä. Toisessa kappaleessa kuvaamme oppimisympäristön fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja pedagogisen osa-alueen sisältöä ja ominaisuuksia. Kolmannessa, historiakappaleessa, olemme tutkineet miten aikojen saatossa vallineet ja vaihtuneet erilaiset käsitykset hyvästä oppimisympäristöstä ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen nykypäivän oppimisympäristöihin. Luvussa neljä kerromme tiedonkeruun menetelmistä ja kuvaamme tutkimuksemme empiiristä osuutta. Toteutimme opiskelijakollegoillemme kyselytutkimuksen, jossa kartoitimme heidän

käsityksiään ja kokemuksiaan hyvästä ja turvallisesta oppimisympäristöstä ammatillisessa koulutuksessa. Ennen tutkimustulosten esittelyä ja analysointia kerromme tutkimuksen toteutustavasta. Viimeisessä luvussa esittelemme tutkimamme tiedon perusteella saamamme vastauksen asettamaamme tutkimuskysymykseen oppimisympäristön eri osa-alueilta. Konkreettisena tuloksena tutkituksestamme syntyy huoneentaulu, johon keräämme turvallisen oppimisympäristön ominaisuudet ja vaatimukset. Taulun voi sijoittaa jokaiseen oppimisympäristöön muistuttamaan tekijöistä, jotka muodostavat hyvän ja turvallisen oppimisympäristön.

2 Oppimisympäristö

Oppimisympäristö on paikka, tila, yhteisö tai toimintakäytäntö, jonka tarkoitus on edistää oppimista. Oppimisympäristö voidaan nähdä fyysisen tai virtuaalisen paikan tai tilan lisäksi myös ihmisten muodostamaksi yhteisöksi, joka muodostaa oppimista tukevan, vuorovaikutuksessa olevan verkoston. Opiskelun konteksti laajenee tällöin perinteisestä oppilaitosympäristöstä oppijan vapaa- ja työaikaan niveltyvaksi joustavaksi kokonaisuudeksi. (Manninen & Pesonen 1997, 15-16.) Mannisen mukaan (2000, 29-30) oppimisympäristö eroaa perinteisestä luokkaympäristöopetuksesta siten, että oppimisympäristössä

- korostuu oppijan oma aktiivisuus ja itse ohjattu opiskelu
- opiskelu tapahtuu ainakin osittain joko simuloitussa tai todellisessa reaaliympäristön tilanteessa
- opiskelijan on mahdollisuus olla suoraan vuorovaikutuksessa opittavan asian kanssa
- opetuksen suunnittelussa korostuu ongelmakeskeisyys oppiainekeskeisyyden sijaan
- opiskelu on kokonaisvaltainen ja pitkäkö prosessi lyhytkestoisten oppituntien sijaan
- opiskelijan tukena on tukihenkilöitä ja asiantuntijoita
- opettajan rooli muuttuu tiedon jakajasta organisoijaksi ja tukihenkilöksi.

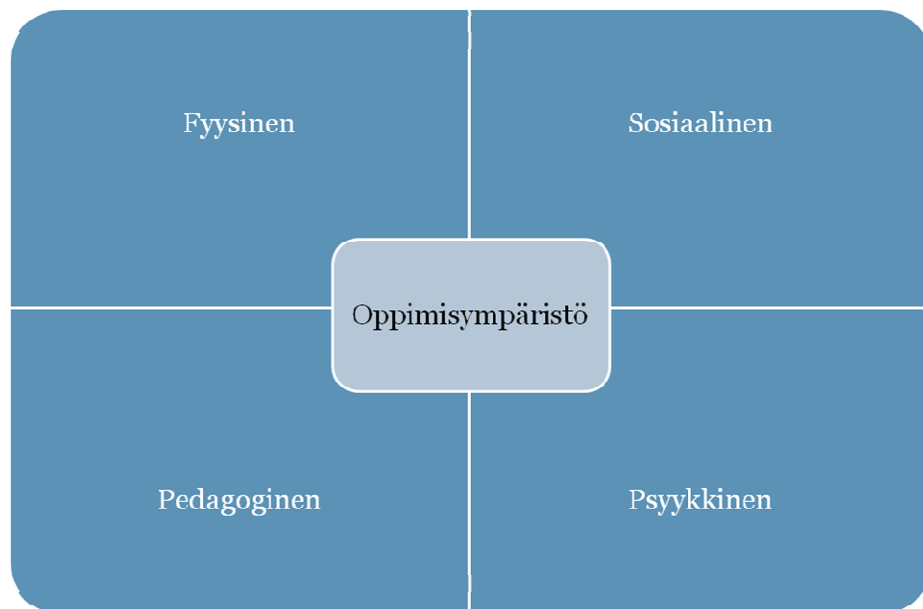
Opetushallituksen määrittelyn mukaan oppimisympäristöllä tarkoitetaan oppimiseen liittyvää fyysisen ympäristön, psyykkisten tekijöiden ja sosiaalisten suhteiden kokonaisuutta, jossa opiskelu ja oppiminen tapahtuvat. Oppimisympäristön tulee tukea oppilaan kasvua ja oppimista. Sen on oltava fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallinen ja tuettava oppilaan terveyttä. Tavoitteena on avoin, rohkeava, kiireetön ja myönteinen ilmapiiri, jonka ylläpitämisen vastuu kuuluu sekä opettajille että oppilaille. (Opetushallitus 2004, 18.)

PISA-tulosten näkökulmasta suomalaisessa koulussa ja oppimisympäristössä opitaan, osataan ja osataan opettaa. Tästä näkökulmasta katsoen voisi olettaa, että suomalainen koulu ja oppimisympäristö ovat hyviä. (Piispanen 2009, 14.)

2.1 Oppimisympäristön osa-alueet

Kehittämishankkeessamme olemme jakaneet oppimisympäristö kokonaisuuden opetushallituksen oppimisympäristö määrittelyn mukaisiin osa-alueisiin. Käsittelemme erillisinä osina fyysistä oppimisympäristöä, ja siihen liittyviä sosiaalisia suhteita ja psyykkisiä tekijöitä sekä opetusta ja oppimista eli oppimisympäristön pedagogista tehtävää.

Vaikka oppimisympäristö voidaankin sen sisältöä tarkasteltaessa jakaa erilaisiin ulottuvuuksiin, käytännössä ulottuvuudet luovat yhden kokonaisuuden, oppimisympäristön. Oppimisympäristön osa-alueet toimivat keskenään tiiviissä vuorovaikutuksessa vaikuttaen toinen toiseensa. (Manninen ym. 2007, 35-37.)

Kuvio 2. Oppimisympäristön osa-alueet

2.1.1 *Fyysinen oppimisympäristö*

Fyysinen tila välineineen (Piispanen, M. 2008, 20).¹

Opetushallituksen määrityksen mukaan fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat erityisesti koulun rakennukset ja tilat sekä opetusvälineet ja oppimateriaalit. Lisäksi siihen kuuluvat muu rakennettu ympäristö ja ympäröivä luonto. Fyysisen oppimisympäristön tulee mahdollistaa monipuolisten opiskelumenetelmien ja työtapojen käyttö. Työvälineiden ja materiaalien sekä kirjastopalveluiden on mahdollistettava aktiivinen ja itsenäinen opiskelu. Oppimisympäristön varustuksen tulee tukea oppilaan kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi ja tarjota tietokoneiden, mediatekniikan ja tietoverkkojen käyttömahdollisuus. Myös oppimisympäristön esteettisyyteen on kiinnitettävä huomiota. (Opetushallitus 2004, 18.)

Fyysinen oppimisympäristö on tila tai ympäristö, jossa opiskellaan. Se voi olla luokkahuoneen lisäksi myös työsalia tai joku muu koulun toimipiste, esimerkiksi kahvio, ruokala, parturi-kampaamo, kauneushoitola, rekka-auto, henkilöauto tai rakennustyömaa. Fyysinen oppimisympäristö on työssäoppimispaikka. Myös tila tai ympäristö, missä vietetään välitunnit tai muu vapaa-aika ovat fyysisiä oppimisympäristöjä, esimerkiksi koulun piha, kahvio, kirjasto ja tietokoneluokka. Huomioitavia asioista fyysisessä oppimisympäristössä on viihtyisyys ja toiminnallisuus, tilojen sopivuus ja monipuolisuus, turvallisuus sekä työvälineet ja -koneet. (Kepanen, 25.8.2009.)

2.1.2 *Sosiaalinen oppimisympäristö*

Oppimisympäristössä ilmenevät ihmissuhteet ja vuorovaikutustilanteet (Piispanen, M. 2008, 20).²

Sosiaalisten suhteiden ja psyykkisten tekijöiden erottaminen oikeisiin osa-alueisiin on haastavaa, joten joissakin kohdissa käsittelemme niitä yhdessä. Opetushallituksen (2004) määrityksen mukaan sosiaalisen oppimisympäristön muodostumiseen vaikuttavat vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät.

---

¹ Alkuperäinen lähde: Lodge, C. 2007. Reading learning: Children's drawings of learning in the classroom. Learning Environment Research, 10, 145 -156.

² Alkuperäinen lähde: Lodge, C. 2007. Reading learning: Children's drawings of learning in the classroom. Learning Environment Research, 10, 145 -156.

Sosiaalisen oppimisympäristön muodostumiseen vaikuttavat oppimista tukevat verkostot. Koulun sisäiseen verkostoon kuuluvat opiskelijan perhe, opettaja, koulun muu henkilökunta, opiskelijatoverit, ystävät ja koulun opiskelijahuolto. Ulkoiseen oppimista tukevaan verkostoon kuuluvat sosiaalityöntekijät, perhekodit, työvoimatoimisto, terveydenhuolto, päihdekuntoutus ja mielenterveyspalvelut. (Kepanen, 25.8.2009.)

2.1.3 Psyykkinen oppimisympäristö

Oppimisympäristöön liitetyt käyttäytymismallit (Piispanen, M. 2008, 20).¹

Opetushallituksen (2004) määrityksen mukaan psyykkisen oppimisympäristön muodostumiseen vaikuttavat yksittäisen oppilaan kognitiiviset ja emotionaaliset tekijät.

Psyykkisiä tekijöitä oppimisympäristössä ovat tunnelmat ja tunteet. Esimerkiksi pelko ja jännittäminen estävät oppimista. Rento tunnelma oppimisympäristössä taas edistää oppimista. Yksi oppimista edistävästä tekijöistä ovat turvallisuus. Opettajalla on keskeinen rooli psyykkisen oppimisympäristön luomisessa. (Kepanen, 25.8.2009.)

"Luokkakaverilla flippasi", kertoivat Jokelan keskustassa tupakoineet pojat keskiviikkona. He kuvailivat Auvista omituiseksi ja yksinäiseksi. "Se oli myös tosi koulukiusattu." (Helsingin Sanomat, 7.11.2009.)

Yksi tärkeimmistä psyykkiseen oppimisympäristöön vaikuttavista tekijöistä on suhtautuminen kiusaamiseen. Opettaja ja oppilaitos voi noudattaa kiusaamisen suhteen nollatoleranssia tai kiusaamisen estämiseksi voidaan luoda toimintamalleja.

Kiusaamiseen puututaan ja sitä seurataan. Opettaja voi järjestää vertaissovitteluja oppilaiden kesken. Oppilaitoksessa voidaan nimetä tutor-oppilaita. Kiusaaminen jättää jäljet jopa koko loppuelämäksi. (Kepanen, 25.8.2009.)

---

¹ Alkuperäinen lähde: Lodge, C. 2007. Reading learning: Children's drawings of learning in the classroom. Learning Environment Research, 10, 145 -156.

2.1.4 Pedagoginen oppimisympäristö

Itse oppimistoiminta (Piispanen M. 2008, 20).¹

”Pedagoginen oppimisympäristö on hyvän fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön summa, jossa osataan hyödyntää ja yhdistää näitä tekijöitä oikeassa määrin. Niin, että lapsi saa onnistumisen kokemuksia, oppii tuntemaan itsensä oppijana ja minänä ja yksinkertaisesti oppii!”(opettaja). (Piispanen 2009, 157.)

Pedagoginen oppimisympäristö sisältää opetuksen suunnittelun ja eriyttämisen. Se sisältää opettajan käyttämät oppimisen keinot ja erilaisten strategioiden opettamisen. Hyvä pedagoginen ympäristö ottaa huomioon erilaiset oppimistyylit ja huomio monipuolisesti erilaiset aistikanavat. Opetuksessa käytettävä oppimateriaali ja välineet ovat osa pedagogista oppimisympäristöä. Oppimisen ohjaus sekä teorian ja käytännön suhde tukevat hyvää pedagogista ympäristöä. (Kepanen, 25.8.2009.)

Kepasen (2009) mukaan pedagogisen oppimisympäristön kehittämishaasteita ovat uudenlaiset oppimistehtävät, autenttiset oppimisympäristöt, sosiaaliset verkostot, oppimisareenat sekä yhteistoiminnalliset menetelmät ja materiaalit.

---

¹ Alkuperäinen lähde: Lodge, C. 2007. Reading learning: Children’s drawings of learning in the classroom. Learning Environment Research, 10, 145 -156.

3 Aikamatka oppimisympäristöön

Tässä luvussa kuvaamme sitä, miten aikojen saatossa vallinneet ja vaihtuneet erilaiset käsitykset hyvästä oppimisympäristöstä ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat edelleen nykypäivän oppimisympäristöihin.

Ihmiset tarkastelevat aikaa pelkistetysti menneisyys-nykyisyys-tulevaisuus - näkökulmasta. Oppimisympäristöön ja kouluympäristöön kohdennettuna se tarkoittaa kasvatuksen ja opetuksen peilaamista historiallisessa perspektiivissä (Piispanen, M. 2008, 24.)¹ ”On tarkasteltava sitä, mistä on tultu, miten on päädytty tähänhetkiseen ja mitä se tarkoittaa koulutuksen saralla? On kysyttävä mitä tulevaisuus tuo tullessaan ja mitä se tarkoittaa koulutuksen saralla?” (Piispanen, M. 2009, 24.)

Yksilötason hyvyyskäsitysten varioimisen lisäksi oppimiskäsitykset ovat ajan saatossa muuttuneet ja muokkautuneet samalla kun yhteiskunta on kokenut muutoksia: entisajan hyvä ei ehkä vastaa nykypäivän vaatimuksia ja käsityksiä hyvästä oppimisesta ja sitä tukevasta ja virittävästä ympäristöstä. Hyvyysaspektin selvittäminen vaatii siksi aika ajoin päivittämistä ja oppimisympäristön kanssa läheisesti toimivien eri-ikäisten ihmisten kuulemista (Piispanen, M. 2009, 26.)²

---

¹ Alkuperäinen lähde: Hargreaves, A. 2007. Sustainable leadership and development in education: Creating the future, conserving the past. *European Journal of Education* , Vol. 42, 2, 223 – 233.

² Alkuperäinen lähde: Greig, A. & Taylor, J. 1999. *Doing research with children*. London: Sage.

3.1 Klassiset käsitykset ja ihanteet oppimisympäristöstä

Tarkasteltaessa oppimisympäristöä ajassa taaksepäin huomataan, että asiat ovat koulumaailmassa muuttuneet, vaikka muutokset eivät olekaan kovin yhtäkkisiä. Tärkeimpänä tarkastelun kohteena on syytä keskittyä kulloisenkin aikakauden eri ihanteisiin. Usein yhteiskunnassa vallitsevat ihanteet refleктоivat maailmanlaajuisia ihanteita, kuitenkin erilaisten kulttuuristen piirteiden niissä korostuen. Yhteiskunnassa yleisesti vallitseva ristiriitatilanne muokkaa vuosien saatossa ihanteita uudennlaisiksi, minkä jälkeen ne jälleen heijastuvat eri koulutussektoreissa (Piispanen, M., 2009, 58.)

Piispanen (2009, 59) listaa pois kadonneita, uusina tulleetä sekä jatkuvasti arvostettuja ihanteita eli eettisten ihanteiden kasvatustavoitteita 1900-luvulla seuraavasti:

Pois kadonneet ihanteet:	Uusina tulleet ihanteet:	Jatkuvasti arvostetut ihanteet:
1920-luvulla: <ul style="list-style-type: none"> – usko siveelliseen maailmanjärjestykseen – pidättyvyys – hiljaisuus 1950-luvulla: <ul style="list-style-type: none"> – kohtuullisuus – vaatimattomuus – kuuliaisuus – häveliäisyys – siveellinen puhtaus – (elämäntapojen) säännöllisyys – yksilöidyt velvollisuudet – kärsivällisyys – kristillinen etiikka – koulukasvatuksen lähtökohtana 1970-luvulla: <ul style="list-style-type: none"> – kiitollisuus – epäitsekkyys – uhrautuvaisuus – altruistinen asenne toisten ihmisten tai yhteisön hyväksi – säästäväisyys – kestävyys – raittius – isänmaallisuus – uskollisuus 1980-luvulla: <ul style="list-style-type: none"> – itseuri, itsehillintä 	1900-luvun alussa: <ul style="list-style-type: none"> – hyvä itsetunto ja itseluottamus 1950-luvulla: <ul style="list-style-type: none"> –demokraattisuus –tasa-arvoisuus –solidaarisuus –suvaitsevaisuus 1970-luvulla: <ul style="list-style-type: none"> –globaali yhteiskuntaeettinen vastuu –kansainvälinen oikeudenmukaisuus ja ihmisoikeuksien noudattaminen –ekologinen tietoisuus ja elämäntapa –kestävän kehityksen edistäminen 1980-luvulla: <ul style="list-style-type: none"> – rauhantahtoisuus – yhteistyökykyisyys – itsenäisyys – vastuuntuntoisuus 1990-luvulla: <ul style="list-style-type: none"> – avoimuus, itseilmaisus – sosiaaliset taidot – elämänhallinta – kriittinen ja aktiivinen kansalaisuus ja siihen liittyvä vastuullisuus 	<ul style="list-style-type: none"> – totuudellisuus – rehellisyys – lainkuuliaisuus – ahkeruus – yritteliäisyys – työnteon arvostaminen – oikeudenmukaisuus – ystävällisyys – huomaavaisuus – kohteliaisuus – auttavaisuus

Kuvio 2. Kadonneita, uusina tulleita sekä jatkuvasti arvostettuja ihanteita eli eettisten ihanteiden kasvatustavoitteita 1900-luvulla (Piispanen, M. 2008, 59).

3.1.1 Fyysinen oppimisympäristö historian näkökulmasta

Fyysiseksi oppimisympäristöksi luetaan tänä päivänä kuuluvaksi muun muassa koulurakennus ja tilat sekä opetusvälineet ja – materiaalit. Fyysisen varustuksen tulee tukea oppilaan kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi.

Oppimisympäristö käsite liitetään usein myös Internetin syntymisen kautta mahdollistettuihin oppimisohjelmaympäristöihin.

Käytännössä käsitteestä oppimisympäristö alettiin puhua vasta 1990-luvun alussa.

Historiallisesti ajatellen käsitettä oppimisympäristö ei ole siis ollut olemassa ennen 1990-lukua. Tästä huolimatta, mikäli kysymyksen ”Mikä on fyysinen oppimisympäristösi” olisi esittänyt vaikka 1900-luvun alkupuolen oppilaalle, vastaus olisi varmaankin ollut hyvin konkreettinen, kuten esimerkiksi kouluni rakennus, kiertokoulun kulloisetkin tilat, oma kirjoituspöytäni tai tuvan pöytä, jolla teen läksyni eli konkreettinen tila, jossa oppimista tapahtuu. Konkreettisena erona nykypäivään voi nähdä varsinaisen tietoyhteiskunnan puuttumisen yhteiskunnan kehittyessä maatalousyhteiskunnasta kohti teollista yhteiskuntaa. Fyysistä oppimisympäristöä konkreettisesti kuvaavaan käsitykseen liittyivät 1900-luvun alussa myös oleellisesti eri aikakausien kulloisetkin ihanteet. 1920-luvulta pitkälle 1970-lukuun saakka kouluissa istuttiin kovilla puupenkeillä, jottei oppiminen vaan olisi ollut kevyesti otettavaa tarinankerrontaa, vaan konkreettista kovaa velvollisuutta. Ruumiillinen kuritus oli myös pitkälle 1960-luvulle sallittua, joten sana fyysinen assosioitiin hyvin pitkälle fyysiseen kuritukseen, joka tuolloin ymmärrettiin oppilaiden kurillisena ohjeistamisena.

Myös eri aikakausien yhteiskunnan taloudellinen tilanne on vaikuttanut oleellisesti fyysiseen oppimisympäristöön. Muistammeko vielä ajan, jolloin oppikirjat sai ihan itse pitää eikä niitä laitettu seuraavalle luokalle kierrätykseen, tai ajan jolloin vain opettajalla oli kirja. Yhteiskunnan taloudellisesti hyvä tilanne edesauttaa positiivisen ja kattavan fyysisen oppimisympäristön syntymistä.

Maslow’n tarvehierarkiaa voisi mukaillen soveltaa myös fyysiseen oppimisympäristöön suhteessa oppijaan. Mikäli ympäristö, jossa oppimista tapahtuu on fyysisesti mahdollisimman hyvin tyydytetty oppijan kannalta, eli kun esim. koulurakennus on hyväkuntoinen ja istuimet ovat ergonomiset, tällöin myös fyysinen oppimisympäristö antaa peruspilarin kunkin yksilöllisessä oppimisprosessissa. Se millä tavalla esimerkiksi viimeisimmän teknologian tai parhaimman ergonomian omaavat luokkatilat todellakin vaikuttavat ihmisen optimaaliseen kykyyn oppia, jääköön tässä spekuloida. Professoreita on kasvanut jopa pienten vaatimattomien bambukoulujen pihoilta.

3.1.2 Psyykkinen oppimisympäristö historian näkökulmasta

Psyykkinen oppimisympäristö muodostuu kognitiivisesta: omat tiedot ja taidot, emotionaalisesta: motivaatio, tavoitteet, vireys ja tunnetila sekä sosiaalisesta rakenteesta. Myös vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin liittyvät tekijät ovat tärkeä osa-

alue. Kuten jo edellä on todettu, psyykkinen oppimisympäristö on täten käsitteenä hankala erottaa sosiaalisesta tai emotionaalisesta oppimisympäristöstä.

Psyykkistä oppimisympäristöä tarkasteltaessa historiallisesta näkökulmasta voidaan esiin nostaa vanhanaikaisesta kurikulttuurista psyykkisen oppimisympäristön painolastina muun muassa alistaminen, vanhanaikainen hierarkkinen johtajuus sekä jyrkkä hierarkia koulun henkilökunnan keskuudessa. Myös eri pedagogisten suuntausten kautta yksilöön kohdistuneet opetusmenetelmät olivat osaltaan estämässä kehittymistä tasavertaiseksi oppijaksi. Oppiminen saattoi tapahtua valmiiksi ohjeistettuna tyyliin ”minä opetan, sinä opit”. Psyykkistä oppimisympäristöä värittivät täten monet estot ja pelkotilat, muun muassa väärin vastaamisen pelon estäessä omien tietojen ääneen lausumisen.

Psyykkistä oppimisympäristöä tarkasteltaessa ”mitä opimme historiasta” – kantilta, tulisi tavoitteena olla tukea oppilaan oppimismotivaatiota ja uteliaisuutta sekä edistää hänen aktiivisuuttaan, itseohjautuvuuttaan ja luovuuttaan tarjoamalla kiinnostavia haasteita ja ongelmia. Oppimisympäristön tulee ohjata oppilasta asettamaan omia tavoitteitaan ja arvioimaan omaa toimintaansa. Arvokkaana, kautta aikakausien, tulisi säilyttää kiusaamiseen puuttuminen, oppilashuolto, psykologinen turvallisuus sekä yhteisöllisyys.

3.1.3 Sosiaalinen oppimisympäristö historian näkökulmasta

Sosiaalisen oppimisympäristön elementtejä ovat muun muassa luokkatoverit, opettajat, vanhemmat ja kaverit. Sosiaalinen oppimisympäristö tarkoittaa sitä sosiaalista verkostoa ja systeemiä, jossa oppiminen tapahtuu.

Sosiaalisen oppimisympäristön tulee tukea opettajan ja oppilaan välistä sekä oppilaiden keskinäistä vuorovaikutusta. Sen tulee edistää vuoropuhelua ja ohjata oppilaita työskentelemään ryhmän jäsenenä. Tavoitteena on avoin, rohkaiseva, kiireeton ja myönteinen ilmapiiri, jonka ylläpitämisestä vastuu kuuluu sekä opettajalle että oppilaille.

Tarkasteltaessa sosiaalista oppimisympäristöä historiallisesti, voi todeta, että toisaalta sosiaalinen oppimisympäristö ei välttämättä ole kasvanut laadullisesti vaan määrällisesti. Internet on tuonut tullessaan sosiaalisen verkoston laajentumisen huippuunsa. Maatalousyhteiskunnassa sosiaalinen oppimisympäristö käsitti usein maatilan tai kylän vanhimpien ja oppineiden tukiringin, joiden apua pyydettiin ja vastaanotettiin. Tuolloin sosiaalinen oppimisympäristö sisälsi konkreettista ihmisten välistä kanssakäymistä. Sitä vastoin nykyaikana sosiaalinen oppimisympäristö voi koostua pelkästään monenlaisista Internetin välittämistä keskustelupalstoista. Sosiaalisen oppimisympäristön kautta on tämän hetken oppijoilla lähes rajattomat mahdollisuudet sosiaalisen verkostonsa maksimointiin. Ehkäpä nykyään on jopa haasteellisempaa löytää tiedon runsauden joukosta se oleellinen itseään tukeva optimaalinen sosiaalinen oppimisympäristö.

3.1.4 Pedagoginen oppimisympäristö historian näkökulmasta

Behaviorismin rinnalle nousi 1950-luvun lopulla kognitiiviseen psykologiaan liittyvä, Kantin (1724–1804) ajatuksiin pohjautuva, konstruktivistinen oppimiskäsitys. Siinä ihminen ymmärrettiin tietoa luovana ja jäsentävänä subjektina, joka ajattelullaan määrittää tiedon sisältöä. Uus-Kantilaisen opin mukaan tieteellinen käsitteenmuodostus on ajattelun periaatteiden rakentamista, jossa luodaan perusta moninaisuuden kokoamiselle tietyn rakenteen alle. Tämä tarkoittaa tiedon konstruointia sekä käsittehierarkioiden ja kokonaisuuksien strukturoimista ajatusrakenteissa. Tieteellisen ajattelun käsitetään perustuvan ajattelun periaatteisiin pohjautuvaan logiikkaan, jolloin keskeistä on kokemuksen ja ajattelun systemaattinen kytkeytyminen. (Hämäläinen 2001, 205-206.) Kun taas behavioristisessa oppimiskäsityksessä oppimistapahtuman koordinaattina nähdään ohjaaja, joka valitsee ärsykkeet ja ohjaa siten toimintaa haluamaansa suuntaan, kohti toivottua reaktiota. Oppimisympäristön taustalla tulee aina olla jokin selkeä perusidea ja pedagoginen valinta. Pedagoginen oppimisympäristö on hyvän fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen oppimisympäristön summa. Opettaja toimii tietoisesti opetussuunnitelman edellyttämällä tavalla. Vallitsevat ihanteet ovat pohjana myös erilaisille pedagogisille suuntauksille, jotka ovat muuttuneet aikojen saatossa. Tänä päivänä Suomen koulut ovat hyvin kehittymishaluisia tarkastellessa niiden käyttämää pedagogiikkaa. Yleisesti koulujen toiminta pohjautuu johonkin klassiseen

pedagogiikkaan kuten behavioristiseen tai kognitiivis-konstruktivistiseen. Yhteisenä pyrkimyksenä on kuitenkin mahdollisimman hyvään oppimiseen pyrkiminen. Eri koulukuntia ei tulisikaan asettaa vastakkain, vaan nostaa esiin kustakin eri positiivisia painotuksia, joita yhdistelemällä voidaan luoda uusia vahvuuksia.

Eri klassiset oppimiskäsitykset luovat perustan suomalaisten koulujen toimintaan. Aikakaudelta toiselle erilaiset oppimiskäsitykset ovat saaneet eriasteista painoarvoa. Tämän hetken ammatillisessa koulutuksessa korostetaan kognitiivis-konstruktivistista näkemystä. Tämän käsityksen mukaan oppilas on vaiheittain kehittyvä, tavoitteisiin suuntautuva, ulkomaailmaa ja omaa itseään koskevaa tietoa aktiivisesti ja tietoisesti hakeva yksilö sekä yhteisön jäsen (Kääriäinen 1990, 118.) Myös behaviorismi näkyy nykyisessä opetuksessa, koska sen malli on yksinkertainen ja selkeä, paljolti kertaamisen arvoon kohdistuva.

Pedagoginen oppimisympäristö historiallisesti katsottuna on sisältänyt aina kulttuurisia elementtejä sekä koulun vakiintuneita toimintatapoja. Pedagoginen oppimisympäristö kiteyttää yhteen fyysisen, psyykkisen sekä sosiaalisen oppimisympäristön, luoden pohjan ja raamin näille kolmelle muulle oppimisympäristöalueelle.

4 Tutkimuksen toteuttaminen

Etsiessämme vastausta kysymykseen millainen on turvallinen oppimisympäristö ammatillisessa koulutuksessa opettajan näkökulmasta, teimme kyselytutkimuksen aiheesta opettajaopiskelijoille, joista osa toimii opettajana. Näin saamme vastauksissa opettajan näkökulman lisäksi tutkimuskysymyksen vastausta etsiessämme ripauksen myös oppilaan näkökulmaa. Kyselyssä kartoitamme heidän käsityksiään ja kokemuksiaan turvallisesta oppimisympäristöstä.

Tietoa tutkimukseemme olemme etsineet aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta ja nettiartikkeleista. Olemme löytäneet tutkimukseemme tietoa myös opettajaopintojen eri näkökulmissa työstettyjä ja esitettyjä tehtäviä sekä tunneilla käytyjä keskusteluja. Käytännön kokemuseräistä tietoa olemme saaneet opettajaopiskelijoille toteutetun kvalitatiivisen kyselytutkimuksen vastauksista.

Lähetimme syyskuussa 2009 kahdelle opettajaopiskelijaryhmälle kyselyn, jossa oli yhteensä seitsemän kysymystä liittyen oppimisympäristön turvallisuuteen ammatillisessa koulutuksessa. Kyselylomakkeen ohjeessa pyysimme vastaajaa pohtimaan vastauksia opettajan näkökulmasta. Kysely toteutettiin sähköpostikyselynä.

Laadimme kyselylomakkeen kysymykset kehittämishankeraportissa käyttämämme oppimisympäristön osa-aluejaottelun mukaisesti. Kyselylomakkeen alussa muistutimme vastaajaa pohtimaan kysytyjä asioita opettajan näkökulmasta ammatillisessa koulutuksessa. Alkuperäinen kyselylomake on tämän raportin liitteenä. Liite 1.

Kysely lähetettiin opettajaopiskelijoille, joista osa toimii opettajan tehtävissä. Mielestämme opettajaopiskelijat, joilla on opettajakokemusta, ovat paras mahdollinen tutkimuskohde käytännön kvalitatiivisen tutkimuksen toteuttamiseen. Heillä on teorialtietoa oppimisympäristön eri osa-alueista, joten he pystyvät vastaamaan kysymyksiin ilman erityistä johdatusta aiheeseen. Heillä on myös tuoreita käytännön kokemuksia ja käsityksiä erilaisista oppimisympäristöistä oman työnsä ja opiskeluun kuuluvien opetusharjoittelutuntien vuoksi.

Kyselylomake lähetettiin sähköpostilla Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun syksyllä 2008 aloittaneille perjantai-ryhmien opiskelijoille, joita on yhteensä 40.

Vastausaikaa kyselylomakkeen palauttamiseen annoimme kaksi viikkoa. Ensimmäisen viikon jälkeen olimme saaneet kaksi vastausta. Lähetimme viikon kuluttua muistutusviestin kyselystä. Saimme yhteensä 10 vastausta eli 25 % kohderyhmästämme. Vastausprosentti on melko pieni. Moni vastaaja piti kyselyä haasteellisena ja vaivalloisena, mutta toisaalta asioita oli mukava pohtia ja se laittoi vastaajan miettimään näitä asioita.

Saimme joiltakin kyselomakkeen saajilta, jotka eivät vastanneet kyselyymme, että kyselylomake oli liian pitkä ja avoimet kysymykset tuntuivat liian haasteellisilta ja aikaa vieviltä. Teimme kyselyyn tarkoituksella avoimia kysymyksiä, jotka eivät johdattele vastaajaa liiaksi. Koska vastaajat ovat opetustyössä toimivia opettajaopiskelijoita, jätimme vastuuta asiantuntijuudelle.

5 Kyselyn tulosten tarkastelua ja havaintoja

Käsitlemme kyselyn vastauksia kysymyksittäin ja liitämme jokaisesta osiosta muutaman esimerkkivastauksen johdannoksi aiheeseen. Esimerkeissä on aina useamman eri henkilön vastauslomakkeista poimittuja vastauksia. Emme julkaise kaikkia vastauksia yksitellen, koska osassa vastauksista on myös henkilökohtaisia asioita, joita ei välttämättä haluta julkaistavaksi. Tarkastelemme vastauksia yksitellen ja esitämme havaintomme niistä yhteenvedona.

5.1 Käsite oppimisympäristö

Itse ajattelen niin, että oppimisympäristö pitää sisällään sekä fyysisen ympäristön, jossa opiskellaan (tilat, kalusteet, laitteet jne.), sosiaalisen oppimisympäristön (sosiaaliset suhteet, jotka vaikuttavat opiskelijoihin), psykologinen oppimisympäristö (sisäiset asiat, jotka vaikuttavat yksilön oppimiseen) sekä pedagoginen oppimisympäristö (kaikki em. tekijät, jotka yhdessä vaikuttavat oppimiseen). (opettajaopiskelija)

Sitä, missä oppiminen tapahtuu eli tila, välineistö, sitten tilanteeseen vaikuttavat ihmiset, opettaja, muut opiskelijat. Verkko-opiskelussa kaikki käyttöliittymään kuuluvat asiat. (opettajaopiskelija)

Oppimisympäristö on se fyysinen ja sosiaalinen ympäristö, jossa opiskelu tapahtuu. Oppimisympäristössä on myös psyykkisiä elementtejä: ilmapiiri, vuorovaikutussuhteet jne. (opettajaopiskelija)

Lähes kaikissa kyselyvastauksissa oppimisympäristö käsitettä kuvattiin useamman osatekijän muodostamaksi kokonaisuudeksi. Joissakin määrityksissä kuten tämän aiheen ensimmäisessä esimerkissä esitettiin meidänkin kehittämishankkeessamme käyttämät osa-alueet: fyysinen, sosiaalinen, psykologinen ja psyykkinen oppimisympäristö. Osa-alueiden sisältöjä ei kuitenkaan aina osattu kuvata erikseen vaan vastauksista havaitsimme, että osa-alueiden rajat ovat niin teoriassa kuin käytännössäkin osittain päällekkäiset.

Oppimisympäristö nähdään lähes kaikissa vastauksissa paikkana, jossa opettaminen ja oppiminen tapahtuu. Oppimisympäristö voi olla perinteinen luokkatila, sali tai esimerkiksi työpaikka. Se voi myös sijaita sisällä tai ulkona. Yksi mielenkiintoinen määrittäminen oppimisympäristöstä oli, että se voi olla mikä tahansa paikka, jossa opiskelijat ja oppilaat kokoontuvat. Oppimisympäristöä on tilan lisäksi opetusvälineet, materiaalit, lämpötila ja ilmanvaihto sekä ihmiset eli opettajat ja opiskelijat. Oppimisympäristöön kuuluu fyysinen ja sosiaalinen ympäristö sekä psyykkisiä elementtejä kuten ilmapiiri ja vuorovaikutussuhteet. Verkko-opiskelussa oppimisympäristöön kuuluvat lisäksi kaikki käyttöliittymään kuuluvat asiat.

Oppimisympäristöä kuvataan myös toimintakokonaisuutena, joka sisältää kasvatustavoitteen, oppimisympäristön rakenteelliset tekijät eli kohderyhmän, sosiaalimuodon, organisointimuodon ja tilan sekä pedagogisen menetelmän.

Oppimista on koko yksilön eläminen ja yksilö oppii koko elämänsä aikana. Vain elollinen voi oppia ja se tarvitsee riittävän turvallisen ympäristön oppiakseen. Jotta oppimista tapahtuu on yksilön muut tarpeet oltava tyydytettyjä Maslow'n tarvehierarkian mallin mukaisesti.

5.2 Turvallisen fyysisen oppimisympäristön määrittelyä

Turvallisessa oppimisympäristössä on selkeät toimintasuunnitelmat (säännöt), joiden puitteissa on oppijan turvallista olla ja oppia. Apua oppimiseen on tärkeää myös saada eli opettaja tai työympäristössä ”vastuuhenkilö” saatavilla. (opettajaopiskelija)

Paloturvallisuus, työturvallisuus, ergonomia, turva väkivaltaa vastaan, hyvä hengitysilma, ilmastointi, rauhallisuus. (opettajaopiskelija)

Siihen kuuluu fyysinen turvallisuus (että ei ole hengen tai terveyden suhteen vaarassa) ja turvallisuuden tunne (eli että kokee itsensä hyväksytyksi ja arvostetuksi täysivaltaiseksi jäseneksi opiskeluryhmässään, joka saa tuoda omat käsityksensä esiin ja jonka ajatuksia arvostetaan tasapuolisesti muiden ajatusten kanssa). (opettajaopiskelija)

Vastausten perusteella on helppo havaita, että turvallisen fyysisen oppimisympäristön määrittäminen sisältää lähes kaikilla vastaajilla samoja ominaisuuksia. Joissakin vastauksissa sivutaan myös sosiaalisen oppimisympäristön määrittäviä, jotka liittyvät kiinteästi fyysiseen oppimisympäristöön kuten kolmannessa esimerkivastauksessa.

Vastauksissa tulee esiin oppimisympäristön sääntöjen merkitys turvallisuuden tuojina. Eli sovitut toimintasäännöt ja niiden mukaan toimiminen luovat puitteet, joissa on turvallista oppia ja olla. Turvallisuutta on myös se, että opettaja tai muu oppimisympäristön vastuhenkilö on saatavilla.

Vastauksissa mainittuja konkreettisia asioita, jotka luovat turvallisuutta fyysiseen oppimisympäristöön ovat sopiva valaistus, vähäinen melu, sopiva lämpö sekä siistit ja selkeät työtilat.

Fyysisen oppimisympäristön turvallisuutta määriteltäessä havaitsimme, että Suomessa sattuneet ikävät kouluampumiset eivät heijastuneet läheskään kaikkiin vastauksiin. Kolmessa vastauksessa sanottiin suoraan, että turvallisuus on sitä ettei tarvitse pelätä, että joku käyttäytyy väkivaltaisesti. Fyysinen turvallisuus koettiin siten, että toimijat eivät ole hengen tai terveyden suhteen vaarassa. Myös turvallisuuden tunne oli liitetty fyysiseen turvallisuuteen. Tärkeäksi koetaan se, että voi kokea itsensä hyväksytyksi ja arvostetuksi täysivaltaiseksi jäseneksi opiskeluryhmässään, ja että saa tuoda omat käsityksensä esiin, ja että ajatuksia arvostetaan tasapuolisesti muiden ajatusten kanssa.

Fyysisen oppimisympäristön turvallisuuteen kuuluvat vastauksissa esiin tulleet palo- ja työturvallisuus, ergonomia, turva väkivaltaa vastaan, hyvä hengitysilma, ilmastointi ja rauhallisuus. Myös poistumistiet on mainittu turvallisuuden edellytyksinä.

Turvallisuusasiat pitää huomioida myös silloin, kun oppimisympäristö siirtyy luokkatilasta esimerkiksi pihamaalle.

Oppimisympäristön pitäisi olla sopivan kokoinen ja siellä pitäisi pystyä liikkumaan selkeästi. Turvallisessa oppimisympäristössä pystyy keskittymään opettamiseen ja opiskeluun. Siellä on määritelty fyysiseen ympäristöön liittyvät säännöt ja toimintaperiaatteet, esimerkiksi työsuojeluasiat. Opiskeluvälineitä pitää olla riittävästi,

jotta opetus on mahdollista toteuttaa ja että kaikki pystyvät osallistumaan opetukseen tasaveroisesti.

5.3 Turvallisen sosiaalisen oppimisympäristön rakentuminen

Siellä on riittävästi tuttuja ihmisiä, siellä on tarpeelliset kaikkia koskevat käyttäytymis- ja toimintasäännöt, joiden noudattamista myös valvotaan. Peruslähtökohtana ovat oppimisympäristössä toimivien ihmisten tasa-arvoisuus ja tasapuolinen kohtelu ja mahdollisuus siihen, että jokaista opettajaa ja opiskelijaa kuullaan oppimisympäristöä koskevissa ratkaisuisa. Oppimisympäristön valta- ja vastuusuhteet on määritelty asianmukaisesti. (opettajaopiskelija)

Sosiaalisessa oppimisympäristössä on tärkeää olla saman henkinen ilmapiiri, jossa voi jokainen osallistua keskusteluun. Ympäristö on vaativa. Mitä suurempi ryhmä niin sitä haasteellisempaa, koska kaikki tulee ottaa huomioon ja joustaa tarvittaessa. (opettajaopiskelija)

Ettei tarvitse pelätä opiskelijakavereiden kiusaamista. Ettei tarvitse pelätä opettajaa (alustamista, mitätöintiä, ahdistelua, ...). Että on mahdollisuus osallistua, otetaan mukaan. Että on mahdollisuus omaan mielipiteeseen. (opettajaopiskelija)

Vastaukset turvallisen sosiaalisen oppimisympäristön määrittelystä olivat hyvin yhteneviä. Turvalliseksi oppimisympäristön tekee useimmiten saman henkinen ilmapiiri, hyvät vuorovaikutussuhteet, tasapuolinen ja tasa-arvoinen kohtelu sekä ongelmiin puuttuminen. Tärkeäksi asiaksi koetaan välitön ja leppoisa ilmapiiri, jossa jokainen voi ja uskaltaa osallistua keskusteluun. Mitä suurempi ryhmä sitä haasteellisempaa on turvallisen sosiaalisen oppimisympäristön luominen.

Yhteiset käyttäytymis- ja toimintasäännöt, joiden noudattamista myös valvotaan, luovat turvallisen oppimisympäristön. Oppimisympäristöä koskevissa ratkaisuisa pitää ottaa huomioon kaikki osapuolet, sekä opettajat että oppilaat. Oppimisympäristön valta- ja vastuusuhteet on määritelty asianmukaisesti. Oppimisympäristössä toimivien henkilöiden valta- ja vastuusuhteet on oltava selkeät.

Turvallisuutta tuovat myös luottamukselliset välit työkavereihin ja työnantajaan.

Sosiaalisen oppimisympäristön turvallisuudentunteeseen vaikuttavat myös opiskelijan ja opettajan lähiympäristön suhteet kuten perhe, yhteiskunta, suhdeverkostot, koulu, työ, harrastukset sekä oman ajan ja vapaa-ajan hallinta sekä käyttö.

5.4 Turvallisen psykologisen oppimisympäristön osatekijöitä

Psykologisessa oppimisympäristössä mielestäni yksi tärkeä tekijä on esim. oppimistilan sisustus. Eri väreillä voidaan saada aikaan ihmismieli heräämään tehokkaammin ja saadaan kenties tulosta oppimisessa paremmin.
(opettajaopiskelija)

Henkiseen väkivaltaan puuttuminen. (opettajaopiskelija)

Jokaisen opettajan ja opiskelijan on oltava riittävän motivoitunut ja tunnetilaltaan kykenevä oppimisympäristössä työskentelyyn. Oppimistehtävien tulee olla oppilaiden kannalta kognitiivisesti oikealla tasolla.
(opettajaopiskelija)

Vastauksista voi havaita, että turvallisen psykologisen oppimisympäristön määrittäminen koetaan hieman vaikeammaksi kuin fyysisen ja sosiaalisen oppimisympäristön. Raja eri osa-alueiden välillä ei ole selkeä ja osassa vastauksia on selkeästi mukana myös sosiaalista määritelmää. Tämä osoittaa sitä, että eri osa-alueet eivät ole täysin erillisiä vaan kaikki vaikuttavat toisiinsa ja muodostavat yhdessä kokonaisuuden, josta yhdessä puhutaan oppimisympäristönä.

Turvallisuutta oppimisympäristöön tuo psykologisen oppimisympäristön tärkeimmäksi koetut tekijät eli hyvä ilmapiiri ja tunnelma. Näihin sisältyvät oppimisympäristön näkyvät tunnelmantekijät eli värit ja sisustus. Tunnelmanluojiksi vastauksissa mainitaan oppilaan oma motivoitumisen taso ja luottamus ryhmän jäseniin. Turvallisuutta tuo myös asenne, millä henkiseen väkivaltaan puututaan ja miten opiskelija otetaan

huomioon ryhmän jäsenenä. Turvallisuus luo varmuutta oppimistilanteisiin ja niissä toimimiseen.

5.5 Määritelmiä turvallisesta pedagogisesta oppimisympäristöstä

Pedagogisessa oppimisympäristössä on ripaus edellisiä ja selkeä toimintatapa, jossa oppija voi soveltaa opittuja asioita. (opettajaopiskelija)

Turvallinen pedagoginen oppimisympäristö on sellainen, jossa opettajalla on realistiset mahdollisuudet saavuttaa tavoitteita ja hänellä on riittävästi liikkumatilaa opetuksen toteuttamisessa. Pedagoginen oppimisympäristö on perusvireeltään kannustava ja sellainen, että opiskelijat eivät tunne itseään alistettavan, nöyryytettävän tai vähäteltävän. (opettajaopiskelija)

Kaikkien em. tekijöiden huomioiminen siten, että kaikilla olisi mahdollisimman hyvät lähtökohdat opiskelulle. (opettajaopiskelija)

Turvalliseen pedagogiseen oppimisympäristöön sisällytetään kaikkien osa-alueiden turvallisuusvaatimukset, jotka täyttyessään muodostavat motivoituneiden toimijoiden toimintatavan.

Opettajalla on oltava realistiset mahdollisuudet saavuttaa asetetut oppimistavoitteet valitsemillaan opetustavoilla ja -välineillä. Avoin ilmapiiri yhdistetään turvalliseen pedagogiseen oppimisympäristöön. Turvallinen pedagoginen ilmapiiri on oppimiseen kannustava. Se ei alista, nöyryytä tai vähättele jäseniään. Ilmapiiri yhdistettiin myös psykologiseen oppimisympäristöön, mutta tämä vahvistaa vain käsitystämme siitä kuinka häilyvä on rajanveto eri osa-alueiden välillä ja kuinka eri osa-alueiden ominaisuudet vaikuttavat toisiinsa ja kokonaisuuteen.

Yksi mielenkiintoinen määritelmä turvalliselle pedagogiselle oppimisympäristölle oli sen ennalta arvattavuus, jolloin oppimistavoitteet kerrotaan etukäteen eikä opiskelijoiden tarvitse jatkuvasti olla varpaillaan ja miettiä mitä tulee seuraavaksi.

Tämä oli vastaajien mielestä kyselyn vaikein määriteltävä kohta.

5.6 Turvallisen oppimisympäristön olemus

Kuudennessa kysymyksessä pyysimme vastaajia numeroimaan edellä kysytyt oppimisympäristöt omasta mielestään tärkeysjärjestykseen pohtien sitä, mikä on hyvän ja turvallisen oppimisen kannalta vastaajan mielestä tärkein huomioitava tekijä.

Turvallinen oppimisympäristö on kokonaisuus, jossa ongelmat jollain tietyllä alueella heijastuvat myös muihin oppimisympäristön ulottuvuuksiin. Näkisin fyysisen, sosiaalisen, psykologisen ja pedagogisen oppimisympäristön toisiinsa kietoutuvina ulottuvuuksina enkä erillisinä oppimisympäristön lajeina. (opettajaopiskelija)

Opiskelijan vastaus kuvastaa monen muunkin vastaajan vaikeutta asettaa osa-alueita tärkeysjärjestykseen. Sama asia näkyi läpi kyselyvastausten, eri osa-alueiden erottaminen toisistaan on vaikeaa, koska eri osa-alueet vaikuttavat toisiinsa.

Fyysinen, sosiaalinen ja psykologinen oppimisympäristö saivat kukin lähes samat pisteet yhteispisteitä laskiessa. Ensimmäiseksi sijoittui sosiaalinen oppimisympäristö, toiseksi fyysinen ja kolmanneksi psykologinen. Pedagoginen oppimisympäristö jäi reilusti viimeiselle sijalle, mutta sitä oli vastaajien mielestä vaikein arvioida erikseen, koska se mielletään selkeästi kolmen muun osa-alueen kokonaisuudeksi.

5.7 Turvallisen opetusympäristön edellytyksiä

Säännöt ovat ykkösasia, se luo turvallisuutta ryhmään ja myös opettajalle. (opettajaopiskelija)

Niin opetustyön kuin opetusharjoittelun turvallinen opetusympäristö on sellainen, jossa voi tuntea olevansa riittävän hyvä opettaja - puutteineen ja vahvuuksineen. (opettajaopiskelija)

Turvallisuus liiketalouden opiskelussa painottuu sosiaaliseen ja psykologiseen turvallisuuteen. Fyysinen ympäristö ei tuo suurta turvallisuusriskiä. Kuitenkin pedagogista oppimisympäristöä ajatellen meillä yksi selkeä ongelma opetustilanteiden järjestämisessä, joka on fyysinen ympäristö. Eli kokemukseni mukaan fyysisen ympäristön olosuhteet vaikuttavat suoraan sosiaaliseen ja psykologiseen turvallisuuteen sekä kokonaisuudessaan oppimistuloksiin. ... (opettajaopiskelija)

Yleisesti vastauksissa ollaan sitä mieltä, että kun kaikki kyselyn aiemmat kohdat on otettu huomioon, täyttyvät turvallisen opetusympäristön vaatimukset. Säännöillä, joita kaikki oppimisympäristön jäsenet noudattavat, luodaan myös turvallinen oppimisympäristö. Fyysisistä opetusta häiritsevistä tekijöistä vastauksissa mainittiin melu, häikäisevä valo, lika ja roina. Opetustilassa pitäisi olla jonkinlainen ”paniikkinappi” tai varauloskäynti uhkaavien tilanteiden varalta. Konkreettisista, myös paljon lehdistössä esillä olevista fyysisen oppimisympäristön tekijöistä, vastauksissa mainitaan terveellinen hengitysilma. Rauhallinen ja ergonomisesti oikea opetustila tekee oppimisympäristöstä turvallisen. Kiusaaminen tulee esille myös pohdintaosuudessa opettajan näkökulmasta seuraavasti:

Mitä sitten, kun hyvä ja tunnollinen oppilas haukkuu laiskaa oppilasta laiskaksi ja alalle sopimattomaksi? Kertokaa vastaus? Onko se kiusaamista?(opettajaopiskelija)

Vastaus: Tutkimuksen tekijöinä olemme sitä mieltä, että myös esimerkin kiusaaminen on kiusaamista, johon opettajan on puututtava. Arvion tekeminen toisesta oppilaasta ei kuulu oppilaalle.

Turvallinen oppimisympäristö on kannustava ja hyväksyvä, jossa yksilöiden erilaisuus koetaan yhteisöllisenä rikkautena. Opettajalle on annettava luottamus ja työrauha omien näkemystensä toteuttamiseen opetustyössään.

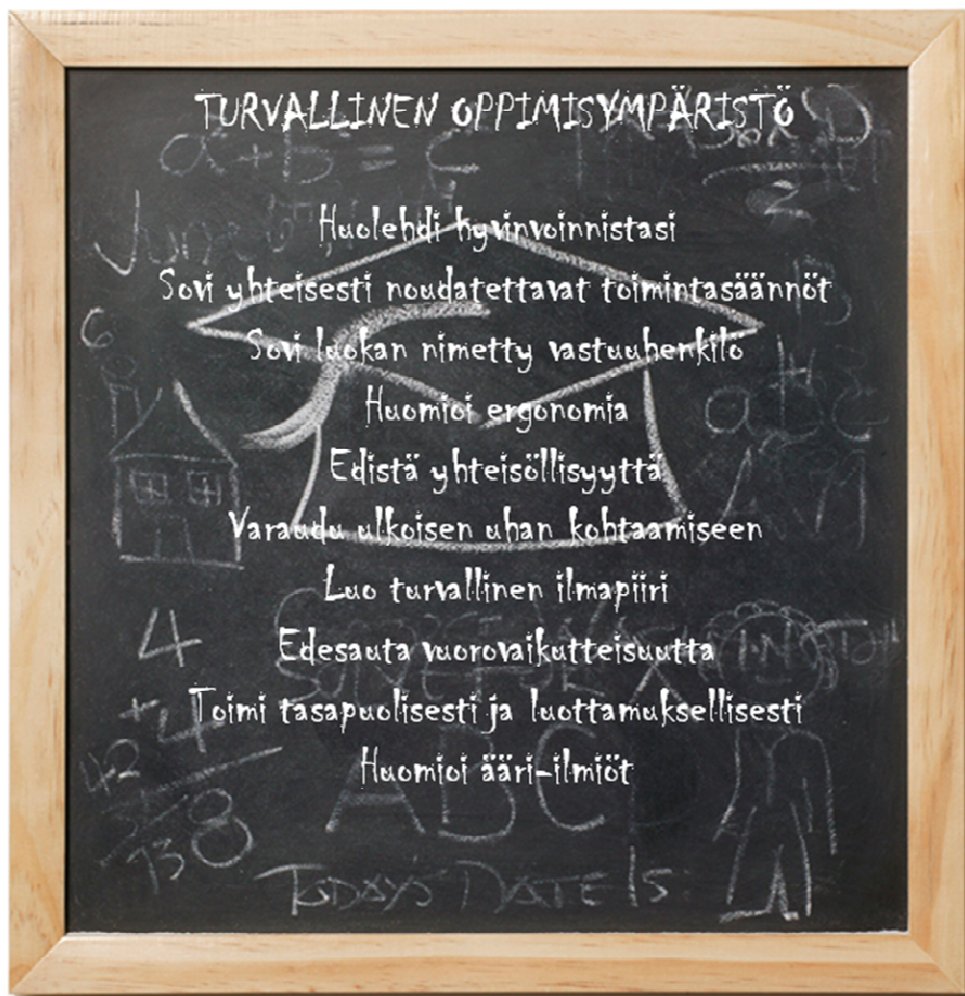
Vastauksissa korostetaan myös oppilaiden vanhempien vastuuta ja asemaa oppimisympäristössä, jolloin pitäisi palauttaa vanhat arvot, moraali ja etiikka takaisin. Perheiden on otettava kasvatusvastuunsa takaisin, sillä liian monta vapaan kasvatuksen

tulosta on näkyvissä. Nuorten arvo-moraali -tyhjiö korvautuu keinotodellisuudella.

Nähtävissä on välinpitämättömyyttä ja heitteille jättöjä. Mielestämme päivän avainsana yhteisöllisyys koskettaa myös tämän päivän oppimisympäristöjä.

6 Turvallinen oppimisympäristö

Kehittämishankkeemme tavoitteena on löytää vastaus kysymykseen minkälainen on turvallinen oppimisympäristö ammatillisessa koulutuksessa. Vastausta etsiessämme tutkimuksen tuloksena syntyi huoneentaulu, joka sisältää turvalliseksi koetun oppimisympäristön ominaisuuksia ja vaatimuksia. Taulu on ajateltu ripustettavaksi jokaiseen oppimisympäristöön muistuttamaan asioista, jotka opettajan tulisi ottaa huomioon pyrkiessään luomaan turvallista oppimisympäristöä.

Kuvio 3. Opettajan huoneentaulu

7 Yhteenveto

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön ja oikeus käydä koulua niin, että hän ei joudu väkivallan, kiusaamisen eikä häirinnän kohteeksi (Perusopetuslaki 29 § ja 48 d §; Lukiolaki 21 §, Ammatillisesta koulutuksesta annettu laki 28 §).

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia suunnitelma oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Lisäksi opetuksen tai järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteettömän etenemisen sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Turvallisessa oppimisympäristössä on fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti ja pedagogisesti hyvä olla. Milloin kullakin on hyvä olla, on monisäikeisempi kysymys, sillä kunkin kognitiivinen käsitys fyysisesti, psyykkisesti, sosiaalisesti ja pedagogisesti turvallisesta oppimisympäristöstä varioi yksilöstä yksilöön.

Kehityshankkeemme tuloksena syntyivät seuraavat yhteenvedot. Turvallisessa oppimisympäristössä ammatillisessa koulutuksessa opettajan näkökulmasta on kyse turvallisuuslähtöisestä kognitiivisesta ajattelutavasta ja koulun turvallisuuteen liittyvästä toimintakulttuurista konkreettisessa tilassa tai hetkessä. Turvallisessa oppimisympäristössä fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja pedagogiset osa-alueet toimivat keskenään tiiviissä vuorovaikutuksessa vaikuttaen toinen toiseensa. Kun oppimisympäristö on fyysisesti turvattu, esimerkiksi poistumisväylät tai paloturvallisuus, luo se perusedellytyksen turvalliselle oppimisympäristölle. Oppimisympäristön on oltava myös sosiaalisesti turvallinen kuten tasapuolinen, tasa-arvoinen ja luottamuksellinen. Psykologisesti turvallisessa oppimisympäristössä korostuu itse kunkin oma kognitiivinen ajatusmaailma, sen vuoksi sen määrittelemisenkin on haastavaa. Kuitenkin yleispätevästi voidaan todeta, että hyvä ja turvallinen ilmapiiri ja tunnelma ovat kaikista oleellisimpia psykologisesti turvallisessa oppimisympäristössä. Pedagogisesti turvallinen oppimisympäristö luo pohjan sekä fyysiseen, psyykkiseen sekä sosiaalisesti turvalliseen oppimisympäristöön. Kun opetuslaitoksessa konkretisoituu selkeästi linjattu pedagoginen tausta-ajattelu, luo se

turvallisuutta suhteessa opettajaan, opetettavaan sekä oppilaaseen. Tällä tavalla esimerkiksi behavioristis-taustaisessa oppimisympäristössä turvallisuutta luo tämän suuntauksen tiedostaminen.

Turvallisessa oppimisympäristössä ei tarvitse pelätä. Siellä ollaan ja nautitaan oppimisesta ja opettamisesta. Turvallinen oppimisympäristö ei sisällä fyysisiä, psyykkisiä, sosiaalisia eikä pedagogisia uhkia. Sanat uhka ja pelko eivät siellä ole käsitteitä. Oppimisympäristö on turvallinen, vapautunut, idearikas, tavoitteellinen, saavutuksellinen, oman sekä ympäristön maailmojen täydellinen harmonisoija.

Kehittämishankkeen rajasimme käsittelemään oppimisympäristön turvallisuutta ammatillisessa koulutuksessa opettajan näkökulmasta. Huomasimme kuitenkin tutkimuksemme edetessä samojen piirteiden, jotka pätevät turvalliseen ammatilliseen oppimisympäristöön, pätevän myös yleisemmin turvallisen oppimisympäristön piirteiksi.

Lähteet

Helsingin Sanomat. Koulukiusattu nuorukainen rakensi oman elämänkatsomuksensa.

Artikkeli 7.11.2009. Tulostettu 18.10.2009.

<http://www.hs.fi/kaupunki/artikkeli/Koulukiusattu+nuorukainen+rakens+i+oman+el%C3%A4m%C3%A4nkatsomuksensa/1135231629447>

Hämäläinen, J., 2001. Paul Natrop – Sosiaalipedagogiikan teorian jättiläinen.

Teoksessa: R. Huhmarniemi & S. Skinnari & J. Tähtinen (toim.). Platonista transmodernismiin. Juonteita ihmisyyteen, ihmiseksi kasvamiseen, oppimiseen, kasvatukseen ja opetukseen. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 203 – 229.

Kepanen, P. Johdatusta oppimisympäristön tarkasteluun. Luento 25.8.2009. Tulostettu 18.10.2009.

[http://www.intermin.fi/lh/lappi/bulletin.nsf/bydate/3BDE684BD243E8ABC225760A00200C9B/\\$file/DIAT%20Pirkko%20Kepanen.pdf](http://www.intermin.fi/lh/lappi/bulletin.nsf/bydate/3BDE684BD243E8ABC225760A00200C9B/$file/DIAT%20Pirkko%20Kepanen.pdf)

Kääriäinen, H., 1990. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Manninen, J., Burman, A., Koivunen, A., Kuittinen, E., Luukannel, S., Passi, S. & Särkkä, H. 2007. Oppimista tukevat ympäristöt. Johdatus oppimisympäristöajatteluun. Helsinki: Opetushallitus.

Manninen, Jyri & Pesonen, Senja 2000. Aikuisdidaktiset lähestymistavat. Verkkopohjaisten oppimisympäristöjen suunnittelun taustaa. Teoksessa Matikainen, Janne - Manninen, Jyri 2000. Aikuiskoulu verkossa: verkkopohjaisten oppimisympäristöjen teoriaa ja käytäntöä. Helsingin yliopisto. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Lahti.

Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Tulostettu 19.10.2009.

http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf

Perusopetuslaki 29 § ja 48 d §; Lukiolaki 21 §, Ammatillisesta koulutuksesta annettu laki 28 §.

Piispanen, Maarika 2008. Hyvä oppimisympäristö, Oppilaiden, vanhempien ja opettajien hyvinvointien kohtaaminen peruskoulussa. Kokkola. Jyväskylän yliopisto: Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Sosiaali- ja terveysministeriön verkkosivut. Tulostettu 5.10.2009.

<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/view/1386893>

1 (2)

Liite 1: Kyselylomake

Kehittämishanke, Ryhmä Turva 22.9.2009

**KYSELY AMMATILLISEKSI OPETTAJAKSI PÄTEVÖITYVILLE
OPISKELIJOILLE/OPETTAJILLE**

Hyvä opettajaopiskelija!

Teemme opettaja opintojemme kehittämishanketta aiheesta, jossa tutkimme Minkälainen on turvallinen oppimisympäristö ammatillisessa koulutuksessa? Kartoitamme tällä kyselyllä opettajaopiskelijoiden käsityksiä turvallisesta oppimisympäristöstä opettajien tai opettajiksi opiskelevien näkökulmasta.

Kehittämishankkeemme empiirisessä osuudessa tarvitsemme apuasi tutkimukseemme ja pyydämme Sinua vastaamaan alla esitettyihin kysymyksiin vapaamuotoisesti.

Palauta vastauksesi 5.10.2009 mennessä vastaamalla tähän sähköpostiin.

Kiitos avustasi!

Ystävällisin terveisin Rhea Nyberg ja Tuija Hatakka

KYSELYLOMAKE

Muista vastatessasi, että pohdit asiaa opettajan näkökulmasta ammatillisessa koulutuksessa.

Avaa aluksi omin sanoin käsitettä oppimisympäristö? Mitä sillä näkemyksesi mukaan tarkoitetaan?

Mitä kuuluu turvalliseen fyysiseen oppimisympäristöön?

Mistä rakentuu turvallinen sosiaalinen oppimisympäristö?

Mitä kuuluu turvalliseen psykologiseen oppimisympäristöön?

Millainen on turvallinen pedagoginen oppimisympäristö?

Pohdi turvallisen oppimisympäristön olemusta. Numeroi oppimisympäristöt niiden tärkeysjärjestyksen mukaan (1-4), mikä on hyvän ja turvallisen oppimisen kannalta mielestäsi tärkein huomioitava.

- _ Fyysinen oppimisympäristö
- _ Sosiaalinen oppimisympäristö
- _ Psykologinen oppimisympäristö
- _ Pedagoginen oppimisympäristö

(jatkuu)

2 (2)

Pohdi omaa opetustyötäsi tai opetusharjoitteluasi. Millaisia edellytyksiä asettaisit turvalliselle opetusympäristölle?

Muuta kommentoitavaa: